

tudná, hogy ezeket az udvar provokálta. A mily igazán mondja Mignet, hogy XVI. Lajos alkotmányos királynak született, éppen oly igaz, hogy neje éppen ellentéte volt. Éppen így állunk az invasioval is. Sokan állítják, hogy Európa nem fenyegette Franciaországot. Legyen, de az igaz, hogy Franciaország fenyegetve hitte magát. Igaza is volt, mert ott voltak Koblenzben a menekültek, támogatva Európától, s házról házra jártak a kivándorolt hercegek, segílyt kérti Franciaország ellen. Ebből származott a terrorismus. A terrorismust sokan egyoldaluan fogják fel; egyik felekezet csak a haza megmentőjét látja benne; másik pedig csak az iszonyu vérengzést. Amaz elfelejti, hogy a vérengzés iszonyu bűn volt; emez pedig, hogy a terrorismus mentette meg Franciaországot. A jólléti választmányt dicsérni is lehet, elátkozni is. A kik csak az ország megmentőjét látják a terrorismusban, elfelejtik, hogy iszonyu következtetésre jutnak, midőn a bűnt is helyesnek vallják, ha hasznos. E két író nagy szolgálatot tett, midőn kimagyarázták a tények okait, de mégis hibába estek, midőn, bizonyos mértékig, a rosztat védik a jóért, a mit eszközölt. Es e hibába azért estek, mert azt hitték, hogy a mi történt, az mind szükségesképpen történt, másképpen nem történhetett volna.

Igaz, hogy a jólléti választmány nagy szolgálatot tett a nemzetnek, de nem áll az, hogy ezen eredmény emberibb módon is elérhető nem lett volna; mert valamint az anarchiának, ugy a despotismusnak is vannak fokozatai. A historiának joga van megmondani, hogy: ez, így nem jól történt, ha bár nem tudja is megmondani azt, hogy miképpen kellett volna. E két író tévedésének másik oka az, hogy az ő korukban még nem jutott el Franciaország a kritika korához, és midőn a forradalom ellenségei szenvedélyesen támadták azt meg, ők éppen ily szenvedélyesen védelmezték.

Ladányi Gedeon.

(Folytatása követk.)

A muzeum régiségtára t. cz. látogatói előtt feltűnhetik, hogy mindjárt az első szobában, a melyben a jelen rendezés szerint főleg az őskori, vagy ha ugy tetszik, a történelem előtti tárgyak vannak kiállítva, a szekrények nagyobb része üres. Ez azért van ugy, mivel muzeumunk tekintélyes kiállítvánnyal kívánván részt venni az anthropologiai nemzetközi congressus tárlatában, a hiányzó tárgyakat mind felküldötte Budapestre.

Hízeleghetünk magunknak, hogy kiállítványaink méltó feltűnést fognak okozni, egyfelől azért, mivel igen sok erdélyrészi lelhely képviselőit mutatja bé, másfelől mivel kivált bronz, réz és esereptárgyakban feltűnően sajátosság és felette érdekes alakokat nyújt, köztök nem egy unicumot is. A kő tárgyak igaz, hogy többnyire aránylag ifjak, de érdekes mutatványait adja annak, hogy e vidékek őslakói, mily sikerrel helyettesítették a nálunk nem igen előforduló kovát itteni keményebb és lágyabb kőnemekkel.